
Хотин-қизлар ишсизлиги юқорилигича қолмоқда — Танзила Норбоева

Хотин-қизлар қўмитаси раиси 10 минг нафарга яқин оғир турмуш шароитида яшаётган аёллар бандлиги таъминлангани ва бунга 38 млрд. 261 млн. сўм маблағ йўналтирилганини таъкидлади.

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитасининг 2014–2018 йиллардаги фаолияти якунлари ва келгусидаги вазифалари сарҳисоб қилинди. Бу ҳақда қўмитаси матбуот хизмати «Газета.uz»га маълум қилди.

Ушбу тадбирда Хотин-қизлар қўмитаси раиси Танзила Норбоева маъруза қилди.

«Ўзбекистонда аҳоли, айниқса, хотин-қизлар бандлигини таъминлаш ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг устувор йўналишларидан бири, халқ турмуш даражаси ва сифатини юксалтиришнинг муҳим шарт сифатида белгиланган. Жорий йилнинг ўзида бандлик дастурлари асосида яратилган иш ўринларига хотин-қизлар қўмиталари ва аҳоли бандлигига кўмаклашиш марказлари томонидан уйма-уй юриш орқали аниқланган 245 минг нафар ишсиз хотин-қизлар ишга жойлаштирилди.

2018 йилдан бошлаб президентнинг фармони билан оғир турмуш шароитида яшаётган ҳамда ногиронлиги бўлган аёллар, айниқса ёш хотин-қизлар бандлигини таъминлаш қўмитанинг устувор вазифаларидан бири сифатида белгиланди. Бу борада маҳаллалар кесимида манзилли рўйхатлар шакллантирилиб, алоҳида дастур асосида 10 минг нафарга яқин оғир турмуш шароитида яшаётган аёллар бандлиги таъминланди ва бунга 38 млрд. 261 млн. сўм маблағ йўналтирилди.

Хотин-қизлар қўмиталари ташаббуси билан бўш биноларни қайта таъмирлаш ва ишга тушириш ҳисобига 2 минг 300 тадан ортиқ кичик цехлар ташкил этилиб, 16 минг нафарга яқин хотин-қизларнинг бандлиги таъминланди", — деди Танзила Норбоева.

Хотин-қизлар қўмитаси раиси шунингдек аёллар учун банкдан ажратилаётган кредит масаласига ҳам тўхталиб ўтди. «Тегишли қарорлар билан тижорат банклари томонидан тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга кредитлар ажратиш тизими тубдан ўзгартирилди. Яъни, хотин-қизларни тадбиркорликка кенг жалб этиш, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш мақсадида кредитлар ажратиш оҳирги икки йилда 2 баробарга оширилди. Айниқса, йиллик 7 фоизлик имтиёзли кредитлар бериш тизими жорий этилди. Масалан, 2014–2016 йилларда тижорат банклари томонидан хотин-қизларга тадбиркорлик фаолияти учун жами 3,8 трлн. сўм кредит ажратилган бўлса, 2017–2018 йилларда 6,1 трлн. сўм кредит ажратилган.

Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш жамоат фондининг ташкил этилганлиги Қўмиталарнинг аёллар бандлигини таъминлашда бевосита иштирок этиш имкониятини яратиб берди. Хотин-қизлар қўмиталарининг тавсияномалари асосида Фонд маблағлари ҳисобидан йиллик 7 фоизлик имтиёзли кредитлар ажратиш тизими жорий этилиб, жорий йилнинг ўзида 100 млрд. сўм маблағ йўналтирилди. Бу эса аёлларнинг оиладан, фарзанд тарбиясидан ажралмаган ҳолда ҳунармандчилик, касаначилик, томорқачилик билан шуғулланиши учун зарур шароитлар яратмоқда", — деди у.

Танзила Норбоева шунингдек хотин қизларни иш билан таъминлаш масаласида муаммолар борлигини билдирди. «Хотин-қизлар бандлигини таъминлаш борасида кўриляётган чораларга қарамасдан меҳнат бозорида хотин-қизлар ишсизлиги ҳали юқорилигича қолмоқда. Хотин-қизлар қўмитасида аёллар бандлигини таъминлашда, бу борада жамоатчилик назоратини олиб боришда фаоллик ва талабчанлик етишмаяпти.

Масалан, 2018 йилда бандлик марказларига 107 минг нафардан ортиқ ишсиз хотин-қизлар мурожаат қилган бўлса, уйма-уй юриш орқали 170 минг нафарга яқин ишлаш истаги бўлган хотин-қизлар аниқланди. Аммо, уларнинг бандлигини таъминлаш ва бунда ҳудудларда сектор

раҳбарлари билан яқин ҳамкорликда ишлаш масаласига Қўмиталар томонидан етарли эътибор қаратилмаган.

Ишсиз аёллар билан якка тартибда ишлаш, уларни тадбиркорликка жалб этиш, яратилган имтиёзлардан фойдаланиш бўйича маслаҳат-ахборот бериш ишлари қониқарсиз ташкил этилганлиги натижасида қарийб 240 минг нафардан зиёд аёллар ишлаш учун хорижий давлатларга чиқиб кетган. Фарғона ва Наманган вилоятларида хотин-қизлар ўртасида ишсизлик даражаси юқориликча қолмоқда. Бу борада ҳудудий Хотин-қизлар қўмиталари томонидан олиб борилаётган ишлар ўзининг самарасини бермаяпти. «Устоз шогирд» тизими асосида хотин-қизларни ҳунармандчиликка жалб этиш, касаначилик асосида ишга жойлаштириш борасидаги ишлар ҳам талаб даражасида эмас. Масалан, касаначилик асосида хотин-қизларни иш билан таъминлаямиз, лекин, улар оиласига даромат олиб келаяптими? ўз вақтида иш ҳақлари тўланаяптими? деган саволга ҳечкимда жавоб йўқ.

Иш берувчи ташкилотлар томонидан касаначи аёлларга етарли буюртмалар берилмаяпти, натижада эса иш ҳақлари кам ҳисобланмоқда. Кўришиб турибдики, аёллар номига касаначилик асосида иш билан таъминланмоқда. Агар биз бандлик масаласида юқоридаги муаммоларни ҳал қилмасак, хотин-қизлар ўртасида содир этилаётган салбий ҳолатларни олдини олиш борасидаги ишлар ўзининг самарасини бермайди", — деди Танзила Норбоева.

Хотин-қизлар қўмитаси раиси аёлларни бандлигини таъминлар борасида белгилаб олинган вазифалар билан ҳам таништириб ўтди. «Шундай экан, бу борасида ҳам амалга оширадиган вазифаларимизни аниқ белгилаб олишимиз мақсадга мувофиқ бўлади.

Биринчидан, Хотин-қизлар қўмитаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги билан биргаликда яратилган янги иш ўринлари тўғрисида хотин-қизларнинг хабардорлигини ошириш чораларини кўриш зарур.

Жорий йилнинг ўзида республика бўйича 300 мингга яқин иш ўринлари яратилган, лекин бундан аҳолининг хабардорлиги йўқ.

Уйма-уй юриш жараёнида кўраямиз ишсиз хотин-қизлар тўғрисидаги маълумотларда тафовут катта (*Бандликда — 107 минг, уйма-уй юришда — 170 минг*).

Иккинчидан, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги, Савдо-саноат палатаси билан ҳамкорликда ҳар йили хотин-қизларни, хусусан оғир турмуш шароитидаги хотин-қизларнинг бандлигини таъминлаш, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича манзилли дастурларни ишлаб чиқиб, амалга оширишимиз лозим.

Учинчидан, Хотин-қизлар қўмитаси Касаба уюшмалари Федерацияси билан ҳамкорликда яратилган иш ўринларининг ҳаққонийлиги устидан жамоатчилик назоратини ўрнатишимиз, шунингдек, муносиб меҳнат шароитларининг яратилганлигини, иш ҳақларини вақтида берилаётганлигини, қонунчиликда белгиланган имтиёзлардан фойдаланаётганлигини ўрганишимиз зарур.

Бунинг натижасида иш берувчиларнинг масъулиятини ошириш борасида Ҳукуматга тегишли таклифларни киритишимиз керак.

Меҳнат бозорида гендер тенгсизликка йўл қўймаслик ва гендер тенгликни таъминлаш биз Хотин-қизлар қўмитасининг асосий вазифаси бўлиши керак.

Тўртинчидан, Хотин-қизлар қўмитаси Савдо-саноат палатаси, «Ҳунарманд» уюшмаси, «Тадбиркор аёллар» уюшмаси билан ҳамкорликда хотин-қизларни тадбиркорликка кенг жалб этиш, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича манзилли чора-тадбирларни амалга оширишимиз зарур.

Бунда, тадбиркорлик кўникмаларини шакллантириш бўйича ўқувлар ташкил этиш, бизнес режаларини ишлаб чиқишга кўмаклашиш масаласига эътибор қаратишимиз лозим.

Шунингдек, Муҳтарам Президентимизнинг ташаббуслари билан жорий этилган «Ҳар бир оила — тадбиркор» дастури доирасида хотин-қизларни тадбиркорликка жалб этишимиз, «Устоз-шогирд» тизимини янада кучайтиришимиз ва имтиёзли кредитлар олишига ёрдам беришимиз керак.

Бешинчидан, Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш жамоат фонди маблағлари ҳисобидан ажратилаётган имтиёзли кредитларни асосан хотин-қизлар бандлигини таъминлаш йўналишига сарфланишини ва мақсадли ишлатилишини ташкил этишимиз керак бўлади", — деди Танзила Норбоева.

2014–2017 йиллар давомида ажримлар сони ҳар йили ўртача 3–4 фоизга ортиб борган — Танзила Норбоева

Олий суд билан Хотин-қизлар қўмитаси ўртасида Меморандум имзоланиб, ажрашишга аризага берганларнинг дастлаб Хотин-қизлар қўмитасида суҳбатдан ўтказиш ва ажрим юзасидан хулосасини олиш йўлга қўйилди.

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитасининг 2014–2018 йиллардаги фаолияти яқунлари ва келгусидаги вазифалари сарҳисоб қилинди. Бу ҳақда қўмитаси матбуот хизмати «Газета.uz»га маълум қилди.

Ушбу тадбирда Хотин-қизлар қўмитаси раиси Танзила Норбоева маъруза қилди ва оилавий ажримлар масаласига тўхталиб ўтди.

«Ўтган икки йил давомида оилаларни мустаҳкамлаш, оилавий қадриятларни сақлаш ва оилалардаги ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш масаласига алоҳида эътибор берилди. Бу борада ҳам бир қатор ишлар амалга оширилди. Жумладан, Адлия вазирлиги тизимида бўлган фуқаролик ҳолатлари далолатномаларини ёзиш идоралари туман ёки шаҳар ҳокими ўринбосари — Хотин-қизлар қўмитаси раисига бўйсундирилди. Натижада, улар томонидан нафақат никоҳ муносабатларига оид ҳужжатларни расмийлаштириш, балки оила институтини мустаҳкамлаш, оилавий ажралишларнинг олдини олиш бўйича ҳам фаол иш олиб бориши белгиланди.

Оилавий ажримларни олдини олиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг Оила кодексига судга ёки ФХДЁ органларига ажрашиш учун ариза берган шахслар тўғрисида маҳалла фуқаролар йиғинларини ҳабардор қилиш бўйича алоҳида норма киритилди. Ажрим оқибатида уй-жойсиз қолиб кетаётган аёллар ва уларнинг фарзандларини манфаатларини ҳимоя қилиш мақсадида Уй-жой кодексининг 32-моддасига тегишли ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш борасида Олий Мажлис Қонунчилик палатасига ўрнатилган тартибда қонун лойиҳаси киритилди. Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан алиментларни олдиндан тўлаш, шунингдек, алимент тўлаш мажбуриятини таъминлаш бўйича гаров шартномасини тузиш тартиби белгилаб қўйилди.

Олий суд билан Хотин-қизлар қўмитаси ўртасида Меморандум имзоланиб, ажрашишга аризага берганларнинг дастлаб Хотин-қизлар қўмитасида суҳбатдан ўтказиш ва ажрим юзасидан хулосасини олиш йўлга қўйилди. Бунинг натижасида жорий йилнинг ўзида 27 мингта ажрим ёқасига келиб қолган оилаларнинг 78 фоизи яраштирилди. Фуқаролик ҳолати далолатномаларини

ёзиш органлари билан Хотин-қизлар қўмиталарининг маҳаллалардаги мутахассислари ҳамкорлигида муддати ўтган (1 йилдан ошган) 7 мингга яқин туғилганлик, 800 тадан ортиқ ўлим гувоҳномалари расмийлаштирилиб, фуқароларга топширилди.

Шунингдек, 23 минг 120 та никоҳини қонуний расмийлаштирилмаган оилалар аниқланиб, уларнинг 67 фоизини никоҳи қонуний расмийлаштирилди. Аммо, оилаларни мустаҳкамлаш, оилалардаги ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш борасида олиб борилаётган ишлар ажримларнинг олдини олишда етарли самара бермаяпти. Жумладан, оилавий ажримлар бўйича таҳлиллар кўрсатмоқдаги 2014–2017 йиллар давомида ажримлар сони ҳар йили ўртача 3–4 фоизга ортиб борган, биргина жорий йилнинг 11 ойи давомида ҳам ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 43 тага ошган. Натижада эса жорий йилнинг ўзида 22 минг нафардан ортиқ вояга етмаган болалар отасининг ёки бўлмаса онанинг меҳридан маҳрум бўлган.

Таълим муассасалари билан жамоатчилик вакилларининг ҳамкорлиги самарали ташкил этилмаганлиги оқибатида никоҳ ёшини қисқартириш ҳолатлари қайд этилмоқда. Масалан, 2015–2018 йиллар давомида жами 36 та ҳолатда никоҳ ёши қисқартирилган. Оилавий ажримларнинг 50–60 фоизи оилавий келишмовчилик, қолгани фарзандсизлик, узоқ муддат бир оила бўлиб яшамаслик, хиёнат, ичкилик ва гиёҳвандликка ружу қўйиш сабабли келиб чиқмоқда", — деди Хотин-қизлар қўмитаси раиси.

Танзила Норбоева шунингдек ёшларни ҳаётга тайёрлаш бўйича тизимли ишларни ташкил қилинмаганини билдирди. «Биз бугунги кунда қайд этилган салбий ҳолатларнинг асосан оқибати билан ишлаб қоляпмиз. Олдини олиш борасида ёшлар билан ишлаш, уларни ҳаётга тайёрлаш бўйича тизимли ишларни ташкил қилинмаяпти. Мамлакатимизда бола туғилишидан то оилавий муносабатга киришишгача бўлган даврда уларнинг таълим-тарбияси билан ишлайдиган мустаҳкам тизим яратилган.

Яъни, тиббиёт ходимлари туғилгандан соғлиги борасида қайғурса, боғча, мактаб, коллеж, олий таълим муассасалари маҳалла билан бирга, уларнинг билим ва тарбия олишига ҳамда касб эгаллашига кўмаклашади. Лекин, ёшларни ҳаётга тайёрлашда ушбу тизимлар билан жамоатчилик ўртасида узвий ҳамкорлик, ягона ёндашув тизими йўқ. Шу сабабли, мазкур йўналишда, биринчи навбатда, барчамиз бирлашган ҳолда ёшларни ҳаётга тайёрлаш бўйича ягона Концепцияни ишлаб чиқиб, амалиётга жорий қилишимиз зарур.

Иккинчидан, оилаларни мустаҳкамлаш, оилавий қадриятларни сақлаш ва оилалардаги ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш борасида ҳам манзилли ишлашимиз шарт. Бунда, ажрим ёқасига келиб қолган оилаларни аниқлаб олиш ва уларнинг муаммоларини кенг жамоатчилик вакилларини жалб этган ҳолда ҳал қилишимиз керак.

Учинчидан, «Оила» маркази билан ҳамкорликда ФХДЁ органларига турмуш қуриш учун ариза берган ёшларни оилавий муносабатларга тайёрлаш борасида қисқа ўқувлар ташкил этишимиз, шунингдек таълим вазирликлари билан ҳамкорликда ёшларни ҳаётга тайёрлаш ишларини ташкил этишимиз лозим.

Тўртинчидан, Соғлиқни сақлаш вазирлиги ва «Оила» маркази билан ҳамкорликда никоҳдан ўтувчи ёшларни тўлиқ тиббий кўрикдан ўтказилиши таъминлашимиз ва хотин-қизлар ўртасида репродуктив саломатликни мустаҳкамлаш, скрининг текширувларининг афзалликларини тарғиб қилишга қаратилган чора-тадбирларни амалга оширишимиз зарур бўлади".